

Gruisverslag meerdaagse 2010 Camaret (Presqu'île de Crozon)

Floris Verhaeghe

Zoals steeds op meerdaagse speur ik het strand af naar plekken op het strand of tussen de rotsen waar het fijnere schelpengruis samenspoelt. Een potje gruis kun je immers vlot drogen en bewaren om later op het gemak de vondsten uit te sorteren. Meestal duurt dat dan wel even en geraken deze vondsten niet meer tijdig in het verslag van de meerdaagse.

Op de meerdaagse zélf heb je immers amper tijd om het gruis te drogen, laat staan het te verwerken. Het voordeel van mijn gruisvondsten apart te beschrijven is dat ik ook even kan stilstaan hoe ik te werk ben gegaan en waar ik mijn stalen precies heb genomen. Wie zelf graag een potje leuk gruis verzamelt, maar vaak thuiskomt met vooral veel zand en kapotte schelpen, kan op deze manier ook wat ideeën oppikken om het bij een volgende strandbezoek eens over een andere boeg te gooien.

Uitrusting en staalnamemethode

Hoewel ik het geluk heb met mijn jeugdige ogen de fijnste zaken al op het strand op te merken, ontbreekt het me helaas aan tijd om het gruis snel te verlezzen (laat staan alles te determineren). Eens mijn verbouwingen en gezinsuitbreiding op zijn plooi zullen vallen, zal ik wel weer wat meer tijd hebben hiervoor maar dan zullen de ogen wellicht niet meer mee willen... Een mensenleven zit voor het gruiswerk niet echt goed in mekaar. Als compromis neem ik dan doorgaans maar een vuistje gruis mee. Een vuistje dat op het strand zorgvuldig wordt samengeschaapt op de gruisbankjes die me er boeiend genoeg uitzien.

Op het strand draag ik meestal lieslaarzen of een waadpak. Dat is vooral om op het gemak in ondiep water of nat zand comfortabel op mijn knieën te kunnen zitten zonder dat ik er een nat pak aan onderhoud. In eerste instantie zoek ik plekjes waar veel van de algemene soorten (*Bittium reticulatum*, *Rissoa parva*) samengespoelt. Is dat zo, dan val ik op mijn knieën en ga dan al meteen met de neus tegen het zand na of er al dan niet andere, minder algemene soorten tussen gemengd zitten. Is dat het geval, dan haal ik een koffielepeltje boven om een fijn laagje gruis van het zand af te schrapen. De plasticen koffielepeltjes, die je op meerdaagse in Frankrijk stevast in je lunchpakket vindt om de papperige appelmoesjes mee op te lepelen, hebben doorgaans een heel fijne rand en vind ik daarvoor beter geschikt dan de huis-, tuin- en keukenvariant in inox. Ze wegen ook veel minder, je kan ze achter je oor steken en ze blijven drijven.

Soms lacht het gruis je echter toe en vergeet je tijd en ruimte. Dan blijf je maar scheppen, niet langer met het lepeltje maar met de vlakke hand. Voor je het weet heb je een serieuze pot mee naar huis waar je enkele winters zoet mee bent. En zo zijn we nu 4 jaar later...

Desalniettemin is dit artikel een verslag van een *bijna maar niet helemaal* gedetermineerde set gruisstalen. Er zijn immers altijd zo van die lastige schelpjes waarvan je niet goed weet of het juvenieltjes zijn dan wel kleine soorten. Of leukerds van het genus *Brachystomia* of *Odostomia* waarvan het onderscheid tussen de soorten soms in minieme details ligt. Die gaan dan even samen in een potje en verdwijnen voor onbepaalde tijd uit beeld. Soms moet je het immers even laten rusten als een determinatie niet wil vloten en dan gaat het enkele maanden later soms vanzelf.

Bij het nakijken van nog wat van die potjes voor dit artikel determineerde ik bijvoorbeeld weeral vlot een aantal soorten waar ik me de voorbije winter op scheel keek. Sommige potjes staan daar evenwel nog steeds... Ik vind het niettemin stilaan wel welletjes want sinds 2010 zijn er alweer enkele meerdaagses gepasseerd en het jeukt om me ook eens door dat materiaal te wroeten. Tijd om af te ronden dus.

De locaties

Om de vondsten en relatieve abundanties van de gevonden soorten wat in hun context te plaatsen, is het handig te weten op welke manier ik de verschillende excursieplaatsen heb bemonsterd. Hieronder een bondig overzichtje.

Anse de Pen Hir – Very'arch Plage - Camaret-sur-mer – 28/03/2010

Op dit strand vond ik niet zo meteen heel veel interessant gruis en werd slechts weinig materiaal meegenomen. Er werden vooral individuele schelpen geraapt en een klein beetje wieren gespoeld.

Plage de Morgat – Pointe des Grottes – Morgat – 29/03/2010

Hoewel het een mooi zandstrand is, vond ik geen deftig gruis. Deze locatie komt hier dan ook verder niet meer aan bod.

Anse de Dinan – Plage de Goulien – Le Goulien – 30/03/2010

In deze baai ben ik enkel de zuidelijke kant gaan verkennen. Tussen de rotsen was heel wat grof gruis te vinden dat door de golven in de rotsspleten werd opgehoopt. Daarnaast verzamelde ik ook heel wat fijn gruis op het strand zelf, vooral langs de kleine strandstroompjes. Alles samen, een flinke pot vol (> 1 liter gruis).

Anse de Caon – Telgruc sur Mer - Le Caon – 31/03/2010

Hier verkende ik enkel de noordelijke kant van de baai. Eveneens werden wat fijne gruisbankjes op het strand bemonsterd. Doordat hier de rotsen in parallelle rijen, loodrecht op de inkomende golven gesitueerd waren, lag er in de tussenliggende spleten heel wat grof gruis opgehoopt. Ook hier vulde mijn grote pot vrij snel. Het moet bij deze

ook wel gezegd dat grof gruis sneller verleest en grotere hoeveelheden niet noodzakelijk meer werk betekenen.

Camaret-sur-mer – Plage de Trez-Rouz – 01/04/2010

Op deze locatie viel het wat tegen voor rechtgeaarde gruisadepten en werd weinig verzameld. Er waren niet zoveel zandstrandjes op deze stenige locatie en op de weinige zandige stukken lag er vaak een dik pak wieren. Toch kwamen enkele leuke dingen naar boven.

Camaret-sur-mer – Plage du Corréjou – Pointe du Grand Gouin – 02/04/2010

Hier vond ik interessante plekjes met gruis in een zone met grove stroomribbels. Doch die kwamen bij laag water al niet meer droog zodat heel voorzichtig met het koffielepeltje wat materiaal moest worden opgediept. Aangezien dit niet de meest ideale methode is, werd niet zoveel materiaal meegenomen.

Belangrijk te vermelden is dat de goeie plekken met gruis misschien niet overal gevonden werden of niet overal boven water kwamen. Het is dus niet omdat ik niets vond dat er daarom ook niets te vinden was. Tegelijk kun je op dezelfde plaatsen teruggaan en weinig goed gruis vinden, terwijl het er wel ergens net om het hoekje ligt. Gruis verzamelen is altijd een beetje geluk hebben... maar ook een beetje een kunst.

Micromollusken als indicatoren voor andere biodiversiteit

De meesten onder ons zullen onderhand wel weten dat mariene slakken niet allemaal afvaleters en algenvreters zijn die zich tussen het zeewier ophouden. Heel wat soorten houden er een aparte levenswijze op na, niet in het minst wat betreft voedselkeuze. Aan de hand van het soortenspectrum in het gruis krijg je op deze manier een breder beeld van de biodiversiteit onder water. Heel vaak een deel van de biodiversiteit die je bij de excursie zélf helemaal niet te zien krijgt. Persoonlijk vind ik dat één van de leukste zaken van gruis, vooral bij de hele kleine soorten, omdat je op die manier ook andere soortengroepen leert kennen en wat opsteekt over de relaties tussen die soorten. De volgende keer dat je op het strand gaat, zie je plots veel meer.

Vitreolina philippii leeft bijvoorbeeld op stekelhuidigen, *Odostomia unidentata* slurpt van kokerwormen, *Nucella lapillus* snoept van mossels maar eet evengoed zeepokken. *Lunatia alderi* boort gaatjes in in het zand levende tweekleppigen, *Cerithiopsis tubercularis* heeft een voorkeur voor sponzen en *Trivia monacha* doet het met zakpijpen. Uiteraard zijn er ook tal van soorten die het bij het cliché-dieet van algen en detritus houden maar dan nog valt er vaak wel wat interessants te leren over het biotoop waar ze voorkomen: rotspoelen, rotsen, grindbed, zand, slijkbodem, slikke en schorre...

Dergelijke info is leuk, maar moet je eigenlijk ook in het achterhoofd opslaan en toepassen als je de volgende keer op het strand rondstruint en wat vastpakt. Zo herinner ik me dat we tijdens de excursie in de Anse de Pen Hir enkele levende zee-oren (*Haliotis*

tuberculata) meenamen naar het labo en dat daar een soort kleine slakjes op zaten. Ik ben toen vergeten die apart te houden en ik vraag me nog altijd af welke soort dat zou kunnen geweest zijn.

De natuurhistorische relevantie van onderstaande lijst moet je mijns inziens dan ook helemaal niet zien als een soortenlijstje an sich. Enerzijds heb ik al bij al helemaal niet zoveel materiaal meegenomen. Wie tijd en goesting heeft om de bezochte locaties meerdere malen te bemonsteren en een paar emmers gruis te onderzoeken, zal wellicht nog veel meer fraais ontdekken. Het is eerst en vooral een indicatie dat het presqu'île de Crozon erg soortenrijk is, en dat wellicht op meer vlakken dan enkel de molluskenfauna.

De soorten

In de lijst die volgt heb ik heel bewust niet de nomenclatuur gebruikt zoals je die tegenwoordig via WoRMS (World Register of Marine Species – www.marinespecies.org) netjes kan raadplegen. Ik heb een poging gedaan maar stelde al snel vast dat vele namen niet of slechts gedeeltelijk voorkomen in de degelijke en gangbare determinatiewerken die ik -en velen binnen de Strandwerkgroep- gebruiken (Tebble, Graham, Thompson, Jones & Baxter, ...). Dat zou het dus voor de lezer knap lastig maken om te gaan uitvlooien welke soort precies bedoeld wordt. In onderstaande lijst hou ik het dus bij de naamgeving zoals die in de geciteerde werken staat zodat iedereen aan de hand van deze literatuur de vermelde soorten tenminste kan terugvinden en er wat over bijleren.

Bij de aanwezigheid van een soort op een locatie wordt een indicatie gegeven van de aantallen. Cijfers spreken voor zich. *E* staat voor *enkele* (10-tal), *T* staat voor *talrijk* (tientallen). Een kleine *k* staat voor *losse klepjes*, *d* voor *doublet*. Een *o* staat voor dier met *operculum* en een *l* staat voor *levend* verzameld.

Voor de eerlijkheid moet ik vermelden dat *Brachystomia albella* en *Rissoa rufilabrum* op WoRMS als synoniem worden gegeven voor respectievelijk *Odostomia unidentata* en *Rissoa lilacina* maar aangezien ze in Graham als afzonderlijke soort staan vermeld en ik bloed, zweet en tranen geïnvesteerd heb om ze uit te sleutelen, zet ik ze er hier voor de sport toch gewoon bij.

Niettemin blijven enkele determinaties steken op het niveau van '*het zou heel goed kunnen maar misschien ook niet... maar wat het dan wel is, geen idee*'. Deze krijgen een vraagtekentje achter de naam.

Foto 1 : *Alvania carinata* (foto: Floris Verhaeghe)

Foto 2: *Caecum imperforatum* (foto: Floris Verhaeghe)

Foto 3: *Eulimella ventricosa* (foto: Floris Verhaeghe)

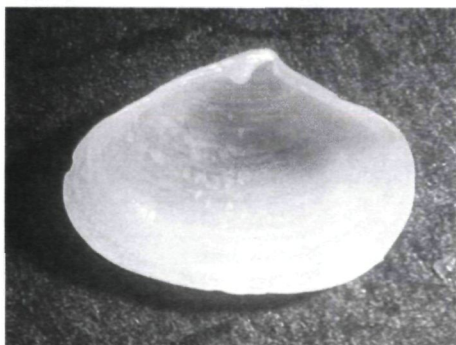

Foto 4: juveniele *Thracia* spec. (foto: Floris Verhaeghe)

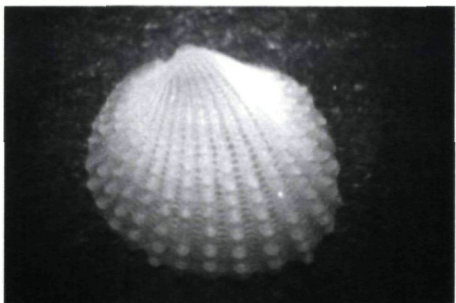

Foto 5: *Parvicardium minimum* (foto: Floris Verhaeghe)

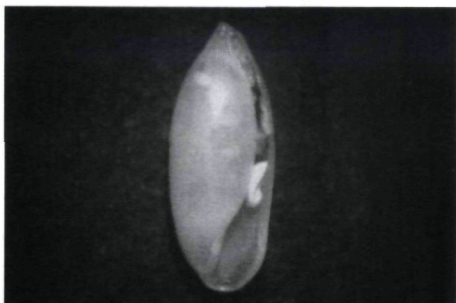

Foto 6: *Rhizorus acuminatus* (foto: Floris Verhaeghe)

Soort	28/03/2010	30/03/2010	31/03/2010	1/04/2010	2/04/2010
	Plage Veryarch - Pointe de Pen Hir - Camaret	Anse de Dinan - Plage de Goulien - Goulien	Anse de Caon - Pen ar Vir - le Caon	Plage de Trez Rouz - Pointe du Pouldu - Trez Rouz	Plage du Corréjou - Pointe du Grand Gouin - Camaret
POLYPLACOPHORA & SCAPHOPODA					
<i>Acanthochitona discrepans</i>		11			
<i>Antalis novemcostata</i>			E		
<i>Dentalium vulgare</i>			E		
PROSOBRANCHIA					
<i>Acmea virginea</i>	E	E	E	1	E
<i>Aclis minor</i>			2		
<i>Alvania cancellata</i>		4	E		
<i>Alvania carinata</i> (foto 1)			1		
<i>Alvania lactea</i>		1	T	4	
<i>Alvania punctura</i>	1	T	E		
<i>Alvania semistriata</i>	E	T	E	E	E
<i>Ammonicera rota</i>		3			2
<i>Assiminea grayana</i>				2	
<i>Auriculinea bidentata</i>			1		
<i>Barleeia unifasciata</i>	E	T	T	T	E
<i>Bittium reticulatum</i>	E	T	T	E	T
<i>Brachystomia albella</i>		1			
<i>Brachystomia eulimoides</i>		5	5		
<i>Brachystomia lukisi</i>		1			
<i>Brachystomia rissoides</i>		2	4		
<i>Buccinium undatum</i>	1 (juv)				
<i>Caecum glabrum</i>		E	6		2
<i>Caecum imperforatum</i> (foto 2)		E	E		
<i>Calliostoma zizyphinum</i>	2	2 (juv)	7 (juv)	1	
<i>Cerithiopsis tubercularis</i>		E	E	3	
<i>Chauvetia brunnea</i>	E	T	E		
<i>Chrysallida indistincta</i>		1			

<i>Chrysallida obtusa</i>		2 (ij)		1	
<i>Chrysallida suturalis</i>				1	
<i>Cingula trifasciata</i>		6	E	E	
<i>Cingulopsis fulgida</i>	E	T	E	T	E
<i>Circulus striatus</i>		2	2	1	
<i>Collisella tessulata</i>		3			
<i>Crepidula fornicata</i>		1			
<i>Cytharella coarctata</i>		2	E		
<i>Cytharella smithi</i>			E		
<i>Diodora graeca</i>	21	1	1		
<i>Ebala nitidissima</i>		1			
<i>Emarginula fissura</i>		1	1		
<i>Epitonium clathratulum</i>		1 (juv)			
<i>Epitonium clathrus</i>			5		
<i>Eulimella laevis</i>		3	2		
<i>Eulimella ventricosa</i> (foto 3)		1	1		
<i>Evalea warreni</i>			1		
<i>Gibbula cineraria</i>		E	E	E 1	
<i>Gibbula pennanti</i>		2			
<i>Gibbula umbilicalis</i>			E	1 (juv) 1	
<i>Gibbula tumida</i>	1				
<i>Helcion pellucidum</i>		E (juv)	E	E	E
<i>Hinia incrassata</i>	E	T	E	1	
<i>Hinia reticulata</i>	E				
<i>Hydrobia ventrosa</i>			1		
<i>Ividella excavata</i>		2	1		
<i>Jujubinus exasperatus</i>		1	E		
<i>Lacuna pallidula</i>	3 (juv)	3	E o	1 (juv)	
<i>Lacuna vincta</i>			2		
<i>Lepeta caeca</i>			1		
<i>Littorina neritoides</i>	E	2	E	E	
<i>Littorina obtusata</i>		1	E		
<i>Littorina saxatilis</i>			E		
<i>Lunatia alderi</i>		2	T		
<i>Mangelia attenuata</i>			E		
<i>Manzonina crassa</i>	1	T	E	E	E

<i>Nucella lapidus</i>		E (juv)	E (juv)	E	
<i>Ocenebra erinacea</i>	E	2 (juv)	3 (juv)	E	
<i>Odostomia conspicua</i>			1		
<i>Odostomia plicata</i>	E	5	4		
<i>Odostomia unidentata</i>		2	1		
<i>Omalogyra atomus</i>		E	2	E	
<i>Onoba aculeus</i>		E	3	1	
<i>Onoba semicostata</i>	E	T	E	E	E
<i>Partulida spiralis</i>	2	T	4	1	2
<i>Patella depressa</i>			E		
<i>Patella aspera</i>	1		E		
<i>Raphitoma linearis</i>		3	E	1	
<i>Raphitoma purpurea</i>	1				
<i>Rissoa guerini</i>	E	T	T	E	
<i>Rissoa lilacina</i>		5	T	E	
<i>Rissoa parva</i>	E	T	T	E	T
<i>Rissoa rufilabrum</i>				E	
<i>Rissoella diaphana</i>	1	2		1	
<i>Rissostomia membranacea</i>		1	6		
<i>Skenea nitens</i>		1			
<i>Skeneopsis planorbis</i>	1	E	2	1	3
<i>Tornus subcarinatus</i>		1	1		
<i>Tricolia pullus</i>	E	T	T	E	E
<i>Triphora adversa</i>		E	T	1	
<i>Trivia arctica</i>	1		1		
<i>Trivia monacha</i>	1		E		
<i>Trophonopsis muricatus</i>			1		
<i>Turbonilla acuta</i>	1		E	1	2
<i>Turbonilla crenata</i>			1		
<i>Turbonilla lactea</i>			1		
<i>Turbonilla pusilla</i>			1		
<i>Turritella communis</i>			5		
<i>Vitreolina philippii</i>		5	7	1	
BIVALVIA					
<i>Anomia ehippium</i>	1 d 1				

<i>Astarte sulcata</i>		E k + d	E k		
<i>Astarte triangularis</i>		3 k			
<i>Chamelea striatula</i>		3 k (juv)	E k		
<i>Chlamys varia</i>		E k (juv)	E k		
<i>Corbula gibba</i>			1 k (juv)		
<i>Divaricella divaricata</i>		E k	T k		E k
<i>Donax variegatus</i>		1 k			
<i>Donax vittatus</i>	1 k		E k		
<i>Donax trunculus</i>				2 k	
<i>Gari fervensis</i>	1 k				
<i>Heteranomia squamula</i>		1 d	E k		
<i>Hiatella arctica</i>	1 d	E k	E k	E d	
<i>Irus irus</i>			2 k		
<i>Kellia suborbiculata</i>			2 k		
<i>Lasaea rubra</i>	1 k	E d + k	E k	E k	
<i>Mactra stultorum</i>	1 d				
<i>Monia patelliformis</i>		1 d			
<i>Monia squama</i>			E k		
<i>Montacuta ferruginosa</i>			3 k		
<i>Muculus costulatus</i>	E d	1 d	3 d	E	
<i>Musculus discors</i>		1 d			
<i>Musculus marmoratus</i>		E d		1 k	
<i>Mysella bidentata</i>	1 k	E k	4 d + 4 k	1 k	
<i>Mytilus edulis</i>		T k	E k		
<i>Neolepton sulcatulum</i>		1 k			
<i>Ostrea edulis</i>			E k		
<i>Parvicardium minimum</i> (foto 5)			1 k		
<i>Parvicardium ovale</i>	1 d	1 k			
<i>Pseudopythina macandrewi</i>			E k	1 k	
<i>Spisula subtruncata</i>	1 k		E k		
<i>Tellina tenuis</i>		1 d			
<i>Thracia spec.</i> (foto 4)		2 k (juv)			
<i>Turtonia minuta</i>		1 k			
<i>Venerupis decussata</i>			1 k		
<i>Venerupis saxatilis</i>			2 k		

<i>Venus fasciata</i>				1 d	
<i>Venus verrucosa</i>			1 k (juv)		
OPISTOBRANCHIA					
<i>Acteon tornatilis</i>		2 (juv)	3 (juv)		
<i>Lamellaria latens</i>				1	
<i>Lamellaria perspicua</i>					1 (juv)
<i>Philine spec.</i>			1		
<i>Retusa obtusa</i>	2	E	2	E	
<i>Retusa truncatula</i>		T	E	2	T
<i>Retusa umbilicata</i>		3			
<i>Rhizorus acuminatus</i> (foto 6)		2			

Dankwoord

Gruis is per definitie gerold materiaal en dat maakt dat sommige kenmerken als spiraallijntjes en ribjes vaak niet zo goed meer te zien zijn als bij verse schelpen. Bij de determinatie is het daarom niet altijd makkelijk om met zekerheid de soort te bepalen. Als je dan nog eens met kleine soorten of juvenieltjes te maken krijgt, wordt het helemaal lastig. Met de jeugd niets dan last, ook in de wereld van de micro-mollusken...

Gelukkig vond ik Ingrid Jonckheere bereid om kritisch een flink aantal determinaties te checken. Ook Francis Kerckhof stond me bij om enkele lastige juveniele tweekleppigen te temmen. Naast de determinatiehulp op zich zorgde de assistentie er ook voor om de moed erin te houden tot het laatste potje. Waarvoor mijn welgemeende dank.

Literatuur

- GRAHAM, A. 1988. Molluscs: Prosobranch and Pyramidellid Gastropods. Synopses of the British Fauna. No. 2 (Sec.Ed.). 662 pp.
- THOMPSON, T.E. 1988. Molluscs: Benthic Opisthobranchs. Synopses of the British Fauna No. 8 (Sec.Ed.). 356 pp.
- JONES, A. M. & BAXTER, J. M. 1987. Molluscs: Caudofoveata, Solenogastres, Polyplacophora and Scaphopoda. Synopses of the British Fauna No. 37. 123 pp.
- TEBBLE, N. 1966. British Bivalve Seashells. Trustees of the British Museum (Natural History). 212 pp.
- AUDIBERT, C. & DELEMARRE, J-L. 2009. Guide des Coquillages de France – Atlantique et Manche. Editions Belin. 223 pp

**Torhoutstraat 124
8610 Kortemark**

Floris.Verhaeghe@Ine.vlaanderen.be